

Szakolczay Lajos

Húsvét titka

Borza Teréz kiállítása a Vigadóban

A plakáton az szerepel, hogy Borza Teréz vigadóbeli kiállítása az alsó szinten látható. Engedtetsek meg egy kis pontosítás: a Vigadó eddig nem nagyon ismert (és főképp ritkán használt) altemplomában található a porcelán-szobrászművész tárlata. Ha más nem, ez a szenzációs kollekción szentelte templommá a föld alatti boltzataival és meghittséget sugárzó aurájával eme exkluzív helyet.

Húsvét titka? Szinte megfejthetetlen. Ami hajdanán kinti volt, az most bennünkben zakatol. Hiszen ama sziklabarlang elől elgurított kő nyitotta meg az utat – hol van már Krisztus kereszthalála és értünk való szenvedése? – a Megváltó és mindannyiunk föltámadása előtt. Nem piros szőnyeget terítvén az égi igazsággal (ami később földivé vált) kacérkodók, bűnbánatot gyakorlók elé, hanem a magába mélyedésszükségességét hirdetve. A stációjárás fontosságát. Hogy az utolsó vacsora, a harminc ezüst és az apostolok ébredése ne csupán magatartásunkra és erkölcsünkre ható példázat legyen, hanem élő valóság.

Aki a szenvedő Krisztus arcával szembenéz – mily szívszorítóan remek a gyűrt Veronika-kendő („Most elhagyok mindent: az Úr emléket adott nekem”) és a porcelán matt fényét ajándékozó bölcsességgé változtató, lehunyt szemű „pillantás” („Békességet hagyok rátok. Az én békémet adom nektek” – Jn 14,27) –, az magába mélyedő komolysággal csaknem megigazul. Legalábbis kezdetét veszi nála – égi létra? földi szikra? – a szakrális körökbe való, az Isten ígését hirdető betagozódás. De ha nem vallásos, s a megkínzott, a test szenvedését tükröző arcban egyszerűen csak az Ember meggyalázását látja, akkor is gazdagszik lelke a „soha többet ilyet!” parancsával.

Porcelán-szobrászművész mint biblikus igazságot osztó? Igen. Hiszen a szobrokhoz (tárgy-szobrokhoz), reliefekhez és különféle objekttekhez – a művész szívesen társítja a porcelánt a fával is, beleültetvén a búzakalászokat („De volt mag, amely jó földbe hullott” – Mk 4,8) – „megemelt” cím gyanánt mindig a Bibliából vett ige társul. Ünnepipé teszi evvel azt a folyamatot, amely a körbeséta folytán végül is az Utolsó vacsora („Vegyétek és egyétek... Igyatok ebből mindnyájan” – Mt 26,38–42) szinte oltárnak is beillő objektjével, invenciózusan berendezett ünnepi asztalával zárul.

A nagy hatású tárgyegyüttes – középpütt a megváltást sugalló kereszttel, balra és jobbra a hallal (bravúros porcelánfigura), a kenyérrel, illetve a cserépkancsóval és a porcelánkehellyel (a két szélső kultikus tárgyszimbólum üvegposztamensen)

– mindennél jobban tudatosítja bennünk az árulás felé vezető, ám végül is a föltámadásban csúcspontú út üzenetét: ne féljete, az élet élni akar! Bravúros zárás-ként a tanítványokat, köztük Júdást szimbolizáló kicsi porcelánkelyhek (tizenegy fehér, egy fekete) vonulata! És az azt követő, kézzel merített papírra applikált – az alap barna papundekli – megannyi kalász („Én vagyok az élet kenyere – Jn 6,35). Nem beszélve a 17. objekt, a különböző magasságokban elhelyezett porcelánhalak, a finoman gyúrt-csavart héjszerkezet-technikai csoda, éhezőket cselekvésre biztató üzenetéről: „Evezz a mélyre, és vessétek ki a hálóítokat halfogásra” (Lk 5,4)

Borza Teréz evvel az ünnepi stációjárással, miként fogalmazza a már említett Jézus-tanítványok seregletével, „a szeretet fényeit” borítja ránk – „Aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága” (Jn 8, 12) –, még akkor is, ha nem világol lámpa valamely szobrában. Ti. porcelán hatyúcsónakját ez iztította Lélekfénnyé: „Mindannyiunkat egy Lélek itatott át” (1 Kor 12,13). A sorban 9. szobra, valójában egy legyezőszárnyú madár a Hajnalt szimbolizálja a feltámadásfényével: „Ne féljete, feltámadt, nincs itt” (Mk 16,6).

Ebben az élet- és művészetfölfogásban az organikus lét – a venyige mint élet-erő – ugyancsak krisztusi példázat, a bor előhírnöke – „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők” (Jn 15,5) –, éppúgy, mint a több relíefen is szereplő búzakalász. A fölfelé lombozó ágak göcsörtössége, akárcsak a több helyütt (például az Evezz a mélyre... címmel jelzett tárgyegyüttes alján) látható, artisztikusan elhelyezett kavicságy rusztikus hatást kelt, és kitűnően ellensúlyozza a vékony héjszerkezetű, lélekröptű porcelánok könnyedségét, szinte illanó voltát.

Ilyen apró látszatelemekben is ott Borza Teréz találékonysága. Hát még akkor, amikor megrázó élményeket kell közölni! A bejárattal szembeni, fő helyre állított, megdöntött sötétbarna fakereszt („Maga vitte a keresztjét” – Jn 19,17) attól meg-ejtő, hogy nincs rajta egészében a korpusz – a művész itt többé-kevésbé szembe-megy az ikonográfiai hagyományokkal, pontosabban: annak különleges egyediségét választja –, csupán a töviskoszorús Krisztus-arc vall a golgotai kínzatásokról.

S nem kevésbé meglepő a 10. számú szobor („Jézus 7. szava a kereszten – Atyám, kezedbe ajánlom a lelkemet” – Lk 23,46) keresztvariációja, mikor is a szenvedő-kiszendett test helyét egy amorf porcelánangyal foglalja el.

„Íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (Mt 28,20) – olvasuk az egyik legszebb, mert egyszerűségében is impozáns szobor mellett. Krisztus-jelenléte a világban, hiába figyelmeztetnek a fába vert szögek a kereszthalálra, mindmáig éltető erőnk. Borza Teréz relíefje azért is költői – a bibliai tanítás költözött itt poétikus plasztikába –, mert a döbbenetes keresztimitáció a megfeszített korpusz valójában egy lüktető szív. Porcelánelem, de élőbb az élőnél: figyelmeztető jóság. Hogy sose feledjük az értünk szenvedett-szenvedő tanítónk őrző-védő szavait.